

ОБРАЗЪТ НА ЕДНО СЪСЛОВИЕ В СЪЗНАНИЕТО НА ЕДИН НАРОД – ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ФОРМИРАНЕ

Полина Цончева¹

THE IMAGE OF A STRATUM IN A NATION'S PERCEPTION – PREREQUISITE OF ITS FORMATION

Polina Tsoncheva

Abstract: Stereotypes that are formed in a society in terms of phenomena, conditions and processes are persistent and difficult to destroy. The reasons for their presence are complex. A basic explanation in this direction is offered by Yul. Popova, who reminds the character of stereotypes as a categorizing mechanism of human perception and leads to *economy of effort* that is being achieved through them (Popova 2015).

The millennial consecutive evolution of Chinese nation favors the accumulation of cultural layers from different historical periods and determines the existence of a number of secondary images that mediate the relationship (Vassileva 2018) of its representatives with reality. This paper aims to present and suggest possible explanations of the negative associations accumulated within Chinese society for centuries towards the Eunuchs' stratum.

Keywords: Chinese culture, stereotypes, Eunuchs' Stratum.

Въведение

Образите, които обществото формира по отношение на дадено явление, състояние или процес са трайни и трудно разрушими. Те се обясняват с понятието, определено от С.А. Хютън като *критична културна осъзнатост* (по Василева М. 2018), *дефинирано съгласно*

---

¹ **Полина Цончева** – доцент в катедра „Класически и източни езици и култури“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“; p.tsoncheva@ts.uni-vt.bg / Polina Tsoncheva is associate professor in Classical and Eastern Languages and Cultures Department of St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo, e-mail: p.tsoncheva@ts.uni-vt.bg

възгледите на Байръм, който смята, че това е способността за критична оценка на перспективи, практики и продукти от родната и чуждата култура (Василева М. 2018, 23–24). Както твърди Уолтър Липман (1922), ние възприемаме действителността посредством образите, които вече съществуват в главите ни (Василева 2018, 24). Стереотипите като цяло улесняват комуникацията и възможността за опознаване на *другостта* като съдействат за определяне на позицията на собственото Аз спрямо Другите, на *Същото* спрямо *Другото*. Същевременно те представляват обобщения, които няма как да бъдат верни за всеки отделен случай (web 1). Както заявява проф. Уей *проблемът е не дали конкретни стереотипи са основателни или не, негативни или позитивни, а по-скоро, че те по същество са погрешни и подвеждащи* (web 2).

През последните десетилетия особен изследователски интерес наблюдаваме по отношение на стереотипите, изградени на база полова принадлежност и свързаните с нея характеристики, определящи поведението на представителите на единия или другия пол (по Попова 2015). Дали, обаче, на тази плоскост бихме могли да търсим традиционно наложилите се в китайското общество негативни представи за евнусите?

Формиране на негативен образ на евнусите – предпоставки

Евнушеството е широко разпространен в Близкия и Далечния Изток социален феномен. В паметниците, запазени до наши дни не е фиксирано конкретно събитие, с което да свържем появата на евнушеството в Китай (по Цончева 2018, 10), но *фактът, че в китайския език съществуват редица съществителни имена за обозначаване на тази социална прослойка свидетелства за това в колко съществена част от културната специфика на императорски Китай се е превърнало* то (Цончева 2018, 11). За дълъг период от време утвърденото държавно устройство на страната ги превръща в *задължителен атрибут към харема на владетеля* (Цончева, 2018, 17). Поддържането на сериозен брой евнуси при двора на владетеля е свързано с редица техни задължения по обслужването на

императора, съпругите, наложниците му и целия му род. Задълженията им се простират от тривиалните домакински – чистене и готвене, през сакралните (палене на благовония пред образите на предците – императори или в чест на монарха пред духовете – пазители), *съхраняване на книгите в библиотеките, на картините, дрехите, оръжията* (Цончева 2018, 43), до държавническите (оповестяване указите на владетеля, съхранение на императорския печат, посредничество при контактите на императора с *външния свят*). Векове наред представителите на тази прослойка са представлявали съществено звено в държавната структура на Империята.

В каква посока можем да търсим причините за формиралата се в китайското общество негативни нагласи спрямо евнусите?

Изконно заложено още в дълбока древност е възприятието на китайците за света, като изграден от *съзидателното единство на противоположностите* (Цончева 2018, 32) *ин и ян*. Това възприятие е имплементирано във всички сфери на живота – *от системата на държавно управление, през принципите на традиционната медицина, отношенията между хората и правилата за самоконтрол и правилно хранене* (Цончева 2018, 32), Представата за хармоничното преливане на *ин* в *ян* и обратно, изключва от философската постановка не принадлежащите към нито една от двете космични сили, каквито са представителите на евнусешкото съсловие. Вероятно това бихме могли да посочим като първопричина и основна предпоставка за формиране на стереотип на база непринадлежност към утвърдените в обществото групи – натрапване на идеята за нееднаквостта.

Един от най-важните фактори, които определят статуса на човека в обществото са биологичният му пол, семейните и обществените му функции (по web 4). Липсата на полова принадлежност е причината евнусите да бъдат определяни като *六根不全的人* (Цончева 2018, 26)², което насажда у тях усещане за непълнота, недъгавост и предразполага към чувство за малоценност. Усещането за непълноценност има и друго обяснение. В Източна Азия са разпространени редица поверия и свързани с тях обичаи за специално

---

² Осакатени, недъгави хора.

ритуално отношение към *продълженията* на човешкото тяло – коса, нокти и др. В тази насока е традиционното схващане, че „*кожата, която покрива тялото ни*“ е „*дадена от родителите*“ – „*не бива да я увреждаме или нараняваме*“ (Цончева 2018, 26). Това разбиране е доразвито в поверието, че „*оня, който се появи пред тях*³ *с нарушена цялост на своето тяло, няма да бъде допуснат на оня свят при своите предци*“ (Цончева 2018, 26).

Следвайки хронологията на събитията, след създаването на първата китайска империя Цин⁴ новоизграденото държавно устройство се нуждае от утвърждаване и стабилизиране. За тази цел се доразвива философията на взаимно пораждащите се *ин* и *ян* – императорът е представян като *Син на Небето, възплъщение на светлината и активното мъжко начало, единствената връзка между Небето и Земята* (Цончева, 2018, 41). Личността на императора е издигната в култ и трябва да се запази неопетнена. Умело, в името на държавната стабилност, управляващата върхушка използва съществуващото вече стереотипно възприятие и публично заклеимявайки евнусите като виновни за възникналите сътресения, дисхармония и хаос в Поднебесната предпоставят изграждането на негативни предразсъдъци в обществото. Фактът, че съществуването на евнушеска прослойка е институционализирано, както споменахме по-горе, т.е. възприето като неизменна част от императорския двор говори за това, че в определен аспект това съсловие е припознато като част от Забранения град⁵. От друга страна, подобно повлияване върху общественото възприятие, характерно за целия исторически период на Имперски Китай, е нагледен пример за *това как дали Другият ще се запази като Друг или ще бъде припознат от Аз-а зависи изцяло от интереса на Аз-а* (Петков 2009, 190).

Друга плоскост, върху която през хилядолетията се затвърждават негативните предразсъдъци към евнусите е социалното нера-

---

³ Имат се предвид предците.

⁴ 秦朝 (221–207 г. пр.н.е.) /династия Цин/.

⁵ *Забраненият град* авторът тук използва като метонимия, имайки предвид обитателите му – императорът, императорските съпруги и наложници.

венство. Тежките социално-икономически условия, при които е налице сериозно неравенство в икономическото състояние на отделните групи в обществото създават условия за формиране на негативни нагласи спрямо *Другите* (по Митева 2017). Близостта на представителите на това съсловие до *Сина на Небето*, до превъплъщението на *Абсолюта*, възможността, която принадлежността към тази общност им осигурява – съсредоточаване на огромна власт и богатства и спекулирането на отделни евнуси с придобитото влияние представляват поредна сериозна предпоставка в посока формиране и утвърждаване на негативната нагласа в обществото.

Традиционно в културата на китайците са заложени като приоритет науката и знанието (web 3). Конфуцианството, утвърдено през вековете като водеща държавна идеология, представя конфуцианеца като *учен, интелектуалец, който преминавайки през поредица от изпити става чиновник и държавен деец* (web 3). На уклona на богатите и знатните да утвърдят своите привилегировани позиции като унаследяеми отчетливо противостои *добре отработената* в продължение на повече от две хилядолетия изпитна система (web 3). Наслояването на негативност към евнусите произтича в този аспект от конкуренцията за влияние и социално превъзходство между тях и съсловието на учените. Тук нямаме предвид предразсъдък на база ниво на образование, въпреки че за дълъг период от време евнусите нямат достъп до такова. Негативното отношение се основава на факта, че това е единствената прослойка в китайското общество, която векове наред успява да осигури на своите членове сравнителна финансова стабилност и добро обществено положение, *заобикаляйки* жестоката конкуренция сред участниците в чиновническите изпити.

Парадокс по отношение на изградените представи в обществото е фактът, че евнусите с длъжност тайдзиен (太監 *Cvtaijian*) – придворна охрана се ползват с уважението на цялата страна. Длъжността им *открива път към лична слава и благополучие* (Усов 2000, 13). *Ето защо, не липсват доброволци, които по собствено желание или по настояване на семейството* (Цончева 2018, 25) стават част от тази прослойка. Останали извън императорския двор, обаче, те биват отритнати и презрени от обществото (по Цончева 2018).

Заклучение

Традиционно Китай е възприеман от Запада като еквивалент на *крайната Другост* (Петков 2009, 189), което показва схващането му като нещо монолитно. Разнородната и нехомогенна структура на китайското общество, обаче, е сериозна предпоставка за формиране на редица стереотипи в рамките на самата общност. А хилядолетната последователна еволюция на китайската нация, от своя страна, благоприятства натрупването на културни пластове от различни исторически периоди и обуславя наличието на редица *вторични образи, които опосредстват връзката* (Василева 2018, 24) на нейните представители с действителността.

Стереотипите, изградени спрямо евнусите на основата на полава принадлежност, социален статус и материално положение не търпят особено развитие през годините. Въпреки че редица представители на това съсловие изпъкват с постиженията, уменията и интелекта си (Джън Хъ, Съма Циен, Цай Лун⁶), тук не можем да говорим за *цикличност*, която наблюдаваме през различните исторически периоди по отношение на образите на Китай в западните пътеписи (по Петков 2019, 146). Смяната на държавното устройство на Китай (в началото на 20. век), което обуслови отпадането на необходимостта от поддържане на подобно съсловие не предизвиква обществени дискусии във връзка с евентуално преосмисляне в тази посока. Напротив, този феномен сякаш потъна в забравата, вероятно за да се *изчисти* с времето натрупания заряд.

БИБЛИОГРАФИЯ

Василева 2018: Василева М. Културни стереотипи. Образът на японците. В: *Проглас*, кн. 1, 2018 (год. XXVII). В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, ISSN: 2367-8585 // *Kulturni stereotipi. Obrazat na yaponsite*. V:

---

⁶ Джън Хъ 郑和 е най-видният навигатор в историята на китайското мореплаване, ръководил седем мисии; Съма Циенш 司马迁 е първият китайски историограф, чието дело е първата цялостна история на Китай „Записки на историка“; Цай Лун 蔡伦 при династия Западна Хан подобрява технологията на производство на хартия, с което намалява себестойността ѝ.

Proglas, kn. 1, 2018 (god. XXVII). V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, ISSN: 2367-8585

Митева 2017: Митева П. Етническите предразсъдъци в контекста на междугруповите отношения – автореферат на дисертация за придобиване на образователна и научна степен „доктор“. БАН, Институт за изследване на населението и човека. София, 2017// **Miteva P.** Etnichesките predrazsadsatsi v konteksta na mezhdugrupovite otnoshenia – avtoreferat na disertatsia za pridobivane na obrazovatelna i nauchna stепен „doktor“. BAN, Institut za izsledvane na naselenieto i choveka. Sofia, 2017

Попова 2015: Попова Ю. Джендър стереотипи в Европа. В: *Научни трудове на Русенския университет*, том 54, серия 5.2., 2015 // **Popova Yu.** Dzhendar stereotipi v Evropa. V: Nauchni trudove na Rusenskiya universitet, tom 54, seriya 5.2., 2015

Усов 2000:

Цончева 2018: Цончева П. Изгубили „скъпоценното“. Евнусите в двора на императорски Китай – отзвучи в литературата и културата. 2018, В. Търново: ПИК. ISBN: 978-954-736-257-4 // **Tsoncheva, P.** Izgubili „skapotsennoto“. Evnusite v dvora na imperatorski Kitay – otzvutsi v literaturata i kulturata. 2018, V. Tarnovo : PIK. ISBN: 978-954-736-257-4

Marini 1990: Marini M. “Sex and Gender: What Do We Know?” *Sociological Forum*, vol. 5, no. 1, 1990, pp. 95–120. JSTOR, www.jstor.org/stable/684583.

Petkov 2009: Petkov P. “The Idea of the Other and China as its Ultimate Illustration”. In: *SOCIETAS CLASSICA – Култури и религии на Балканите, Средиземноморието и Изтока – IV*, ред. доц. д-р Иванка Дончева, ст. ас. Искра Мандова-Стоянова, Лилия Радославова. В.Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, стр. 189–199// P. Petkov. “The Idea of the Other and China as its Ultimate Illustration”. In: *SOCIETAS CLASSICA– Kulturi i religii na Balkanite, Sredizemnomoriето i Iztoka – IV*, red. dots. d-r Ivanka Doncheva, st. as. Iskra Mandova-Stoyanova, Lilia Radoslavova. V.Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, str. 189–199

Petkov 2019: “The Cyclical Nature of the Images of China in Western Travel Writing”. Сборник с доклади „Дипломатически, икономически и културни отношения между Китай и страните от централна и източна Европа“, ред. Проф. Дпн Пламен Легкоступ, доц. д-р Лун Тао, доц. д-р Искра Мандова, стр. 145–154, издателство „Фабър“, 2019 г.// **Petkov 2019:** “The Cyclical Nature of the Images of China in Western Travel Writing”. Sbornik s dokladi „Diplomatichесki, ikonomichесki i kulturni otnoshenia mezhdu kitay i stranite ot tsentralna i iztochna Evropa“, red. Prof. Dpn Plamen Legkostup, dots. d-r Lun Tao, dots. d-r Iskra Mandova, str. 145–154, izdatelstvo „Faber“, 2019 g.

Интернет ресурси:

Web 1:

<http://ontolerance.eu/%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F/%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5-%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F/item/%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%BF%D0%B8-%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%81%D1%8A%D0%B4%D1%8A%D1%86%D0%B8> (към април 2019)

Стереотипи и предразсъдъци. Кое е общото между тях и по какво се различават.

Web 2:

<https://wmich.edu/sites/default/files/attachments/ondiversity-teaching.pdf>

Wei, William. The Nature and Problems of Stereotypes//*On Diversity in Teaching and Learning: A Compendium*, 18–20 p. (към април 2019)

Web 3:

http://www.synologia.ru/a/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B0_%C2%AB%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%B0_%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%C2%BB_%D0%B2_%D1%8D%D0%BF%D0%BE%D1%85%D1%83_%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D1%85_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD (към април 2019)

Кобзев, А.И. *Страна „Канона Перемен“ в эпоху великих перемен*

Web 4:

https://studbooks.net/708064/sotsiologiya/obraz_evnuha_v_sovremennoy_kitayskoy_kulture_gendernyy_status_i_kulturnaya_funktsiya (към април 2019)